

Barbara Kielbasa, Renata Śliwa

Koła gospodyń wiejskich w Polsce jako przykład platformy społecznej aktywującej zasoby przedsiębiorczości kobiet*

Abstrakt

Cel pracy: Celem artykułu była analiza funkcjonowania wybranych KGW jako platform społecznych oraz identyfikacja mechanizmów, poprzez które mogą one sprzyjać aktywizacji przedsiębiorczości kobiet wiejskich.

Metoda badawcza: W badaniu zastosowano podejście mieszane, łączące analizę ilościową (badanie ankietowe CAWI, N = 389) oraz jakościową (10 wywiadów grupowych pogłębiowych, przeprowadzonych w latach 2023–2024 na obszarze Karpat Polskich).

Kluczowe wyniki: Wyniki badań własnych pokazały, że KGW realizują wielofunkcyjne działania o charakterze społecznym, kulturowym i ekonomicznym, pełniąc funkcję lokalnych przestrzeni integracji i aktywności. Mechanizmy uczestnictwa mają głównie charakter relacyjny, natomiast współpraca z instytucjami lokalnymi sprzyja pozyskiwaniu i alokacji zasobów finansowych, rzeczowych i kompetencyjnych.

Główne wnioski: Zgodnie z uzyskanymi wynikami działalność w KGW może sprzyjać rozwojowi kompetencji organizacyjnych, wzrostowi pewności siebie oraz kształtowaniu postaw przedsiębiorczych kobiet, a także stopniowemu przechodzeniu od aktywności społecznej do działań o charakterze quasiprzedsiębiorczym. Wkładem artykułu jest konceptualizacja

Dr Barbara Kielbasa, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Wydział Rolniczo-Ekonomiczny, Katedra Zarządzania i Ekonomii Przedsiębiorstw, al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków, e-mail: barbara.kielbasa@urk.edu.pl, ORCID: 0000-0002-3209-3729; **dr Renata Śliwa, prof. ucz.**, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Katedra Ekonomii Instytucjonalnej, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, e-mail: renata.sliwa@uken.krakow.pl, ORCID: 0000-0001-5029-8798.

* W artykule zaprezentowano wybrane wyniki badań empirycznych zrealizowanych w latach 2023–2024 w ramach projektu Miniatura 7 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (tytuł projektu: „Podmioty ekonomii społecznej – zjawisko, idea czy nowy paradygmat ekonomii heterodoksyjnej? Studium przypadku kół gospodyń wiejskich z makroregionu Karpat Polskich”, nr 2023/07/X/HS4/01716).

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

KGW jako platform społecznych, organizujących interakcje społeczne i ekonomiczne, oraz empiryczne wskazanie mechanizmów, dzięki którym oddolna aktywność kobiet może przekształcać się w trwałe formy działania społeczno-ekonomicznego.

Słowa kluczowe: koła gospodyń wiejskich, platforma społeczna, aktywność, przedsiębiorczość kobiet.

1. Wprowadzenie

Koła gospodyń wiejskich (KGW) są organizacjami działającymi na obszarach wiejskich od ponad 150 lat (Frączak, 2021; Sawicka, 1996). Już w XIX w. powstały pierwsze organizacje kobiece na terenach wiejskich, szczególnie w Galicji (Frączak, 2021). Ich pierwotnym celem była edukacja kobiet, poprawa warunków życia rodzin wiejskich oraz upowszechnianie nowoczesnych metod gospodarowania (Grzebisz-Nowicka, 1995; Sawicka, 1996). W okresie międzywojennym KGW rozwijały działalność oświatową i społeczną, natomiast w okresie Polski Ludowej zostały one włączone do struktur kółek rolniczych i funkcjonowały jako element systemu organizacji społeczno-zawodowych rolników (Frączak, 2021; Matysiak, 2009). Po 1989 r. nastąpiło osłabienie ich aktywności związane z transformacją ustrojową i zmianą modelu funkcjonowania organizacji społecznych (Matysiak, 2009; Szczepańska, Szczepański, 2019). Wyraźny wzrost znaczenia KGW obserwowany jest ponownie po 2018 r., kiedy wprowadzono ustawę o kołach gospodyń wiejskich. Zgodnie z tą ustawą KGW jest: „dobrowolną, niezależną od administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego, samorządną społeczną organizacją mieszkańców wsi, wspierającą rozwój przedsiębiorczości na wsi i aktywnie działającą na rzecz środowisk wiejskich” (Ustawa, 2018, art. 2 ust. 1). O ile dawniej działalność KGW koncentrowała się wokół gospodarstwa domowego i modernizacji wsi, o tyle dziś organizacje te rozwijają szeroki zakres aktywności – od integracji społecznej, przez działania kulturalne, po inicjatywy o charakterze ekonomicznym i quasiprzedsiębiorczym. Głównym celem funkcjonowania KGW – opisanym we wspomnianej ustawie – jest wspieranie rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego obszarów wiejskich, w szczególności poprzez aktywizację i reprezentowanie kobiet oraz poprawę warunków życia na wsi. Biorąc pod uwagę historię tych organizacji kobiecych od XIX w., wyraźnie widać, iż organizacje te się rozwijają, poszerzając swoją działalność z oświatowo-kulturalnej po inicjatywy przedsiębiorcze (Frączak, 2021).

W 2023 r. funkcjonowało w Polsce ok. 12,7 tys. KGW (w okresie 2021–2023 widoczny jest wzrost o 49,4%), a w ich strukturach działało ok. 317 tys. osób¹, przede wszystkim kobiety. KGW nie zatrudniają pracowników na podstawie umowy o pracę, a przeciętne przychody tych organizacji wynosiły w 2023 r. 200 mln zł, co stanowiło 100% wzrostu w stosunku do 2021 r. (GUS, 2024a). W 2023 r. 47,1% KGW działało w zasięgu gminy, 21,9% w zasięgu powiatu, a 20,4% w obrębie najbliższego sąsiedztwa. Aż 91,2% organizacji wykonywało wyłącznie nieodpłatną działalność statutową, a 80,9% świadczyło usługi bezpłatne (w tym głównie – 34,9% – było to animowanie współpracy między organizacjami). Usługi płatne świadczyło 10% KGW, wsparcie materialne oferowało 9%, a 41,6% zajmowało się produkcją i wytwarzaniem towarów. Ponadto 98,1% KGW nie posiada płatnego personelu. Z zamówień publicznych pochodziło 22% przychodów i miały one charakter nierynkowy (jedynie 9,6% KGW korzystało z rynkowych źródeł finansowania). Koszty usług obcych stanowiły 8,8% ogółu wydatków, a koszty zużycia materiałów i energii – 12,6%.

Z publikacji GUS wynika, iż rozwój lokalny w wymiarze społecznym i gospodarczym był głównym celem działalności statutowej KGW (45,9%) (GUS, 2024a). Co więcej, spośród wszystkich rejestrowych organizacji non-profit w Polsce, które zajmują się produkcją i wytwarzaniem towarów, KGW wykazały największy udział w tej kategorii formy prowadzonej działalności (68%) (GUS, 2024a). KGW obejmowały swoim bezpośrednim działaniem 1,66 mln osób – najczęściej osób starszych (56,6%) oraz dzieci i młodzieży (50,9%) (GUS, 2024b). Najczęstszym źródłem finansowania działalności KGW są składki członkowskie – korzystało z nich 93,6% zbiorowości KGW. W strukturze przychodów składki członkowskie stanowiły 51,6% całości przychodów. Badania GUS ukazują również, że 20,2% KGW posiadało środki trwałe; 3,7% łącznej ich wartości stanowiły budynki, budowle i lokale (GUS, 2024b).

Przedstawione dane wskazują, że KGW, zakorzenione w wieloletniej tradycji i umocowane prawnie, pełnią współcześnie ważną funkcję w strukturze społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. Skala ich działalności, dynamika wzrostu oraz szeroki zakres realizowanych zadań pozwalają wnioskować, że stanowią one jeden z elementów lokalnego systemu wsparcia społecznego i aktywizacji mieszkańców wsi, szczególnie kobiet. Stąd też w artykule przyjęto założenie, iż działalność KGW może być interpretowana jako forma oddolnej reakcji na wyzwania społeczne i demograficzne obszarów wiejskich, potencjalnie sprzyjając wzmocnieniu kapitału społecznego, poczuciu sprawczości kobiet oraz wzrostowi ich zdolności do inicjowania i wykorzystywania lokalnych szans rozwojowych, co znajduje odzwierciedlenie

¹ W Centralnym Ośrodku Informacji Gospodarczej na dzień 05.06.2026 r. widnieje już ponad 18 tys. KGW: https://www.coig.com.pl/wykaz_lista_kola-gospodyn-wiejskich_w_polsce.php

w obserwowanej skali ich aktywności. Badano wybrane KGW pod tym kątem, biorąc także pod uwagę wyniki badań publikowane w innych krajach, potwierdzające, iż wiejskie stowarzyszenia kobiet tworzą przestrzeń, w której wzmacniane są interakcje społeczne (np. dzięki nawiązywaniu komunikacji czy budowaniu wspólnoty), a jednocześnie następuje integracja aktorów w celu wspólnego dobrowolnego działania skupionego na interakcjach bardziej ekonomicznych (transakcyjnych) (Bartelheimer i in., 2022; Mitchell-Wong i in., 2008). W ramach tych interakcji uczestnicy tworzą warunki do kształtowania i dzielenia się treściami kulturowymi i do budowania wspólnoty (Hesmondhalgh i in., 2023), będąc przestrzenią wymiany, a także elementem struktury kulturowej, która organizuje relacje społeczne i ekonomiczne. W ten sposób KGW jako tego typu podmioty otwierają możliwości bazowania na społecznościach lokalnych m.in. w zakresie: skuteczniejszego wykorzystania lokalnych możliwości i zasobów, rozwijania sojuszy społeczności opartych na wspólnych doświadczeniach, kanalizowania przepływu zasobów i wymiany wiedzy oraz rozwijania wielopodmiotowej i wielosektorowej współpracy. W procesach tych można dostrzec fundamenty wzmacniające odporność społeczności wiejskich. Celem pracy była więc analiza funkcjonowania KGW jako miejsca stymulującego aktywizację i postawy przedsiębiorcze kobiet oraz konceptualizacja KGW jako platformy społecznej, obejmującej takie elementy jak: (1) mechanizmy tworzenia i podtrzymywania relacji społecznych; (2) rola w pośredniczeniu w przepływie zasobów społecznych i gospodarczych oraz (3) wpływ uczestnictwa w organizacji na kształtowanie lokalnych struktur społecznych. Badania empiryczne miały charakter regionalny: wykorzystano w nich wyniki badań własnych przeprowadzonych na terenie Karpat Polskich. Analizą objęto aktywnie funkcjonujące KGW, które dobrano celowo jako podmioty stanowiące przestrzeń pobudzającą aktywność społeczną kobiet. Oznacza to, że poza zakresem rozważań pozostawały jednostki nieaktywne lub niewykazujące bieżącej działalności.

2. Przegląd literatury

Działania podejmowane przez aktywne kobiety na wsiach charakteryzują się odmiennym sposobem projektowania przedsięwzięć, zarządzania ludźmi lub współpracy z różnymi organizacjami (Chimiak, 2006; Gittel, Ortega-Bustamante, Steffy, 2000; Matysiak, 2009). Według Chimiak (2006) kobieta w średnim wieku, członkini KGW, często zmotywowana sytuacją zawodową i rodzinną (zakończenie pracy zawodowej lub wychowania dzieci), energiczna i przedsiębiorcza, często zaliczana jest do „lokalnej elity”, nadając współczesnym wyzwaniom rozwojowym nowy wymiar przyczynowości (Marody, Giza-Poleszczuk, 2000). W tak zarysowanej scenerii budowania organizacji KGW można umiejscowić koncepcję analizy tych podmiotów

ekonomii społecznej jako platformy pobudzającej przedsiębiorczość. Platforma społeczna może pełnić funkcję pośrednika między różnymi aktorami życia społecznego i gospodarczego, wpływając na kształt tworzonych przez nich struktur instytucjonalnych (Bushouse, 2011; Ostrom, 1990; 2005). Jednocześnie platformy te mogą być postrzegane jako struktury społeczne czy kulturowe oparte na własnej architekturze władzy, logice ekonomicznej i wpływie na wartości indywidualne (Bourdieu, 2008) i publiczne (Ostrom, 1990). Na potrzeby realizacji celu artykułu sformułowano roboczą definicję platformy społecznej rozumianej jako przestrzeń tworzoną w celu umożliwienia zaistnienia interakcji między jej uczestnikami, organizującą relacje społeczne i ekonomiczne poprzez gromadzenie wiedzy, informacji i doświadczenia. Przez pryzmat tworzenia platformy społecznej KGW będą postrzegane w kontekście partycypacji stanowiącej podstawę do podejmowania inicjatyw lokalnych, świadczenia usług społecznych itp. Działalność KGW ujęta w ramach tej platformy będzie analizowana w niniejszym artykule w trzech odsłonach: (1) przestrzeni budowania możliwości, (2) pośrednika między różnymi aktorami życia społecznego i gospodarczego, oraz (3) konstytuowania (się) struktur społecznych opartych na własnej architekturze władzy, logice ekonomicznej i wpływie na wartości.

2.1. Przestrzeń budowania możliwości

Według Parreira i Pires (2025) przedsiębiorczość i aktywność społeczna powstają poprzez wzmacnianie wiejskich inicjatyw, które dzięki identyfikowaniu i czerpaniu wartości z uczenia się stymulują rozwój odporności oraz trwałej i zrównoważonej przedsiębiorczości wiejskiej. Ten rodzaj przedsiębiorczości nie zatrzymuje się jedynie na zapewnieniu natychmiastowej pomocy potrzebującym ani nie koncentruje się wyłącznie na szkoleniu przynoszącym krótkoterminowe rozwiązanie. Kwestie rozwoju obszarów wiejskich angażują przedsiębiorczość społeczną do przekształcania całych systemów w celu uzyskania trwałego wpływu, jednocześnie stwarzając możliwości rozwoju (Nicholls, 2006; 2008). Co więcej, rozwój obszarów wiejskich dzięki przedsiębiorczości społecznej nie jest podejściem uniwersalnym, ale raczej złożonym procesem, na który wpływają lokalne czynniki kulturowe i społeczne, angażujące otoczenie biznesu, podmioty współpracujące, kulturę, postawy przedsiębiorcze, przejawiające się działalnością przedsiębiorczą kobiet na wsi (Gah, Nugroho, Arif, 2020). Zatem istotna jest odpowiednia przestrzeń, która umożliwia mieszkańcom wsi podejmowanie aktywności, zapewnia im decyzyjność oraz pozwala na realizowanie ich celów.

Ważna rola w modelu tworzenia ładu społecznego przejawia się w koncepcji partnerstwa lokalnego i podejścia do ładu ukazującego partnerstwo jako platformę współpracy instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych

i przedsiębiorstw. Instytucjonalizowanie się partnerstw (Rudolf, 2010) oraz współkreowanie polegają na budowaniu platform (aren i struktur) do rozwijania współpracy między władzą, obywatelami i innymi podmiotami społecznymi. Działania te mają na celu mobilizowanie zasobów społecznych, angażowanie społeczności lokalnych i tworzenie innowacji publicznych (Ansell, Torfing, 2021). W tym obszarze utrwalanie struktur zachodzi przede wszystkim w wymiarze społecznym i polega na tworzeniu się platformy współpracy ze szczególnym naciskiem na współtworzenie organizacyjnych ram koordynacyjnych (*co-governance*) (Lu, Zhou, Fan, 2023). Zatem budowanie zaangażowania lokalnego, integrowania społecznego, kreowania inicjatyw i działań w społecznościach lokalnych – to formy kreowania platformy społecznej. Budowanie wspólnej wizji i partnerstwa (Giza-Poleszczuk i in., 2021; Giza-Poleszczuk, Komendant-Brodowska, 2013) ukierunkowane jest na tworzenie tego typu przestrzeni (platformy) włączania społecznego (Sadowska, Węsierska, 2024; Sadowska, Węsierska-Chyc, 2014) oraz na animowanie współpracy lokalnej sprzyjającej integracji społecznej i budowaniu relacji między instytucjami lokalnymi (Cyboran, 2018). Rozwój obszarów wiejskich stworzył możliwości pobudzania przedsiębiorczości społecznej (Imanuella, Idris, Kamaruddin, 2025), czego przykładem są takie organizacje, jak KGW. Konkretnie możliwości trwałego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich poprzez rozwiązywanie ważnych problemów społecznych za pomocą dostępnych narzędzi ujawnionych w ramach przedsiębiorczości społecznej i jej rozpowszechniania na obszarach wiejskich zostały wskazane przez Richtera (2019), Steinera i Teasdale’a (2019) czy Olmeda, Twuijver i O’Shaughnessy (2023). Jednocześnie, dostrzegając potrzebę pokonania przeszkód w rozwoju idei przedsiębiorczości społecznej na obszarach wiejskich, Steinerowski i Steinerowska-Streb (2012) opowiadają się za zwróceniem uwagi na tożsamość i uwarunkowania strukturalne obszarów wiejskich w celu wzmocnienia wiejskiej przedsiębiorczości społecznej. Inicjatywy oparte na tych podstawach mogą wykorzystywać lokalne specjalizacje i ukierunkowywać działalność społeczno-gospodarczą wsi (Berglund, Gaddefors, Lindgren, 2016).

2.2. Rola pośrednika między różnymi aktorami życia społecznego i gospodarczego

Partnerstwo lokalne ukazywane jest jako „platforma współpracy” w zakresie rozwoju lokalnego między uczestnikami życia publicznego, pozarządowego i prywatnego (Kalisia-Mędelska, 2013). Jest także rozumiane jako formuła platformy społecznej umożliwiającej nawiązanie współpracy instytucji lokalnych i realizację konstytucyjnej zasady pomocniczości (Kijańska, 2025). Można ją także rozpatrywać jako zrzeszenie uczestników życia lokalnego w celu mobilizowania zasobów

społeczno-ekonomicznych w regionie (Bielecka, 2011; Bohdziewicz-Lulewicz, Sutula, 2012), kształtujące relacje między aktorami życia społecznego. Zawiązywana w ten sposób współpraca międzysektorowa tworzy wartość publiczną (Bryson, Crosby, Bloomberg, 2015; Bryson, Crosby, Stone, 2015), w ramach której występują różne formuły zarządzania współpracą, włącznie z zaangażowaniem obywatelskim, lecz także partnerstwo publiczno-prywatne czy publiczno-pozarządowe (Meek, 2021).

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich przyczynia się do tworzenia lokalnego systemu usług dla mieszkańców, w wielu przypadkach uzupełniając (lub zastępując) funkcje realizowane przez samorządy gminne, a jednocześnie sprzyja wzrostowi dochodów i liczby miejsc pracy poprzez przyciąganie nowych odbiorców oraz upowszechnianie rozwiązań instytucjonalnych usprawniających relacje między przedsiębiorcami, władzami wsi i społecznością lokalną. W literaturze wskazuje się, że aktywność KGW jest uzupełniająca wobec funkcji realizowanych przez instytucje kultury, opieki czy społecznej integracji (Frączak, 2021). Z kolei przykładem inicjatyw typowo przedsiębiorczych realizowanych przez KGW w Polsce są m.in.: produkcja i sprzedaż żywności lokalnej, usługi cateringowe, organizacja odpłatnych warsztatów, współorganizacja wydarzeń turystycznych i promocyjnych czy angażowanie się w pozyskiwanie środków grantowych na różne cele. Te inicjatywy są często realizowane przy współpracy z urzędami gmin, przedstawicielami sołectwa, radnymi, ochotniczymi strażami pożarnymi, domami kultury, a także stowarzyszeniami i fundacjami zlokalizowanymi na wsiach. Na tle tych tendencji KGW mogą być postrzegane jako współkreatorzy przedsiębiorczości rozwijanej w warunkach wiejskiego życia, któremu towarzyszą: integracja członków wspólnoty lokalnej, rozwój działalności kulturalnej i prospołecznej, oddolne rozwijanie przedsiębiorczości kobiet, reprezentowanie interesu lokalnych środowisk kobiecych, pomoc seniorom (wsparcie sąsiedzkie) czy uodparnianie obszarów wiejskich².

2.3. Struktury społeczne oparte na własnej architekturze działania, logice ekonomicznej i wpływie na wartości

Zawiązywanie partnerstw lokalnych można postrzegać nie tylko jako współpracę, ale też formę koordynacji (platformę), w ramach której władze lokalne, organizacje pozarządowe i inne instytucje współdziałają w procesach zarządzania zasobami lokalnymi (Rudolf, 2008). Jako platforma współpracy międzysektorowej (administracji samorządowej, rządowej, przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych) może ona wspierać funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej

² Poprzez uodparnianie rozumie się budowanie zdolności do reagowania, przewidywania, absorbowania, adaptowania i odzyskiwania sprawności w obliczu kryzysów (Duchek, 2020).

(Łojko, 2018). Taka forma koordynacji uznawana jest za instytucję demokratyczną – platformę dialogu i współpracy obywateli, samorządu i organizacji pozarządowych (Graniszewski, 2017; Sawicka, Pruś, 2021). Platforma społeczna łączy zróżnicowane grono aktorów życia społecznego (władze lokalne, mieszkańców, organizacje) w celu wspólnego rozwiązywania problemów (Ahmad, Esposito, 2025). Czerpanie mocy organizacyjnej z partnerstwa lokalnego i nawiązywania/organizowania relacji międzysektorowych, współdecydowania, współdzielenia zasobów, podejmowania działań rozwojowych, angażowania obywateli – to podstawa budowania wartości współpracy, odpowiedzialności społecznej, relacji między instytucjami publicznymi i obywatelami (idee platform współpracy społecznej) (Konior i in., 2025).

Odniesienia do historii i tradycji stanowią fundament działalności KGW jako ruchu społecznego w Polsce. Jednocześnie odwołanie się do folkloru nie zawsze oznacza jednolity proces (Biejat, Wójcikowska, 2015). Zwraca się uwagę, że KGW przypisują wartość również takim działaniom, które nie tyle są inspiracją do poszukiwania kierunków i sposobów działania w rzetelnie zbadanej tradycji, ile budują konkretne narracje lub idee dotyczące folkloru i działalności KGW. Migracje ludności, a także brak materiałów historycznych, stały się przyczyną osłabienia więzi z tradycją, ale poczucie lokalnej tożsamości jest wyraźnie widoczne w działalności KGW. Opieranie się na tradycji wprowadza element wiarygodności (legitymizacji) do działalności KGW, integruje je z odpowiednimi sieciami inicjatyw lokalnych i regionalnych oraz pozwala im czerpać korzyści finansowe ze swojej działalności, promować lokalne produkty, zwiększać rozpoznawalność lokalną i regionalną, a tym samym wzmacniać swój głos w strukturach samorządu lokalnego (Biejat, Wójcikowska, 2015). Wszystkie te cechy stanowią podstawę potencjalnej działalności biznesowej, produkcyjnej, edukacyjnej i marketingowej tych organizacji. Procesy te można interpretować jako wzmacnianie sprawczości kobiet i zwiększanie ich wpływu na wartości – nie tylko w obrębie gospodarstw domowych, lecz także w lokalnych inicjatywach społecznych. Lepszy dostęp mieszkańców wsi np. do zasobów finansowych, edukacyjnych czy informacyjnych przyczynia się do zmian w projektowaniu produktów, aby lepiej dostosować je do preferencji i ograniczeń, a także do rozwoju nowych produktów, których inicjatorami są np. kobiety zamieszkujące wsie. W tym kontekście KGW mogą być postrzegane nie tylko jako alternatywny i tańszy dostawca usług społecznych w porównaniu z sektorem publicznym, ale też jako twórca struktur społecznych o stosunkowo silnym wpływie na zachowania obywatelskie i przedsiębiorcze (Łuszczynska, 2026; Zajda, 2022).

Źródła sprawczości KGW w dzisiejszej Polsce tkwią w uznaniu roli struktur regionalnych w procesach integracji z UE oraz w tworzeniu lokalnych grup działania. Podmioty te wspierają wiejskie organizacje i ich inicjatywy (Ptak, 2017). W tym kontekście finansowanie dotyczy głównie rozszerzenia możliwości infrastrukturalnych

działania (np. poprzez udostępnienie lokali) oraz włączenia do projektów współfinansowanych ze środków UE – zwłaszcza w zakresie szkoleń – wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, współpracy partnerskiej, integracji społecznej i reakcji na wyzwania demograficzne. Procesy zachodzące w KGW, oparte na rzeczywistych lub wyobrażonych tradycjach, inspirują kobiety do projektowania działań i identyfikowania sposobów zarządzania, które umożliwiają i zwiększają skuteczność osiągnięcia celów rozwijanych przez nie organizacje (Biejał, Wójcikowska, 2015). Poczucie bezpieczeństwa to kluczowy element funkcjonowania takich organizacji, jak KGW, ponieważ pozwala on na usprawnienie i rozwijanie indywidualnych umiejętności dzięki sprzyjającym i wspierającym warunkom.

3. Metodologia badań własnych

Zakres przedmiotowy pracy bazuje na KGW jako podmiotach ekonomii społecznej, które tworząc swoiste „miejsce” lub warunki, aktywizują zasoby przedsiębiorczości kobiet na wsi. Badania przeprowadzono na obszarze Karpat, obejmującym górskie obszary wiejskie południowej Polski. Metodologia badań opiera się na podejściu mieszanym, łączącym metody ilościowe i jakościowe. Zastosowanie takiej strategii badawczej pozwoliło na uchwycenie zarówno skali analizowanego zjawiska, jak i jego zróżnicowania oraz lokalnych uwarunkowań funkcjonowania kół gospodyń wiejskich. Pierwszy etap badań obejmował badanie ilościowe przeprowadzone z wykorzystaniem techniki ankiety internetowej (Computer-Assisted Web Interviewing – CAWI). Respondentkami były członkinie KGW z formalnie zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich (ARiMR)³ i aktywnych kół. Narzędziem badawczym był standaryzowany kwestionariusz ankiety składający się głównie z pytań zamkniętych odnoszących się do zakresu działalności KGW, form aktywności społecznej i ekonomicznej, relacji z instytucjami lokalnymi oraz sposobów oddziaływania na społeczność wiejską⁴. W wyniku realizacji badania uzyskano 389 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankietowych. W badanej próbie 99% stanowiły kobiety. Średni wiek respondentki wynosił 46 lat (mediana 45 lat; min. 15, max. 78), a przeciętny staż działalności w badanych KGW był krótszy niż 7 lat (najczęściej 5 lat; max. 52 lata; min. 3 miesiące). Ankietę kierowano do prezesek, przedstawicielek i członkiń KGW z badanego obszaru.

Drugi etap badań miał charakter jakościowy i obejmował wywiady grupowe pogłębione. Do tej fazy zakwalifikowano 10 KGW ze wspomnianego regionu, wybranych losowo spośród podmiotów uczestniczących we wcześniejszym badaniu

³ <https://www.gov.pl/web/arimr/krajowy-rejestr-kol-gospodyn-wiejskich66>

⁴ Pytania badawcze dostępne są pod linkiem: www.profitest.pl/s/56224/EsmaWGqQ

ankietowym, które zadeklarowały gotowość do udziału w dalszych badaniach. W każdym bezpośrednim wywiadzie grupowym uczestniczyło od 6 do 12 osób (łącznie wszystkie wywiady – 86 osób), przy czym w każdej grupie znajdowały się prezeska i pozostałe członkinie pełniące różne funkcje w KGW. Celem drugiego etapu było pogłębienie interpretacji wyników uzyskanych w badaniu ilościowym poprzez rozmowy, w szczególności na temat roli kół gospodyń wiejskich w strukturze lokalnej społeczności, ich znaczenia dla rozwoju społecznego obszarów wiejskich oraz relacji z otoczeniem instytucjonalnym. Wywiady przeprowadzono, opierając się na bazie półustrukturyzowanego scenariusza badawczego (Załącznik 1), umożliwiającego zachowanie porównywalności danych przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki lokalnej poszczególnych KGW. Badania miały charakter bezpośredni i zostały zrealizowane w naturalnym środowisku funkcjonowania analizowanych podmiotów, tj. w siedzibach odnoszących KGW. Przebieg wywiadów był moderowany przez badacza. Zastosowana procedura badawcza umożliwiła triangulację danych oraz uzyskanie wielowymiarowego obrazu funkcjonowania kół gospodyń wiejskich jako podmiotów aktywności społecznej i ekonomicznej na obszarach wiejskich.

KGW mogą aktywizować potencjał przedsiębiorczości zrzeszonych kobiet poprzez trzy zasadnicze mechanizmy: stwarzanie szans, wspieranie w (re)alokowaniu zasobów tkwiących w KGW (dotychczas nieujawnionych lub niewykorzystywanych), a także budowanie struktur wzmacniających własne interesy społeczne KGW (procesy instytucjonalizacji). Założenia te badano poprzez sformułowanie pięciu pytań badawczych:

- **PB1:** W jaki sposób KGW identyfikowane są jako platformy społeczne i poprzez jakie konkretne działania zidentyfikowane są wśród tych organizacji?
- **PB2:** Jakie możliwości rozwoju stwarzają KGW uczestniczącym w nich kobietom?
- **PB3:** Jak tworzone przez KGW relacje wzmacniają efektywne alokacje zasobów i sprzyjają ugruntowywaniu potencjału wytwórczego?
- **PB4:** Jak tworzone z udziałem KGW struktury mogą przyczyniać się / przyczyniają się do budowania ich logiki ekonomicznej, siły przebicia społecznego i wpływu na wartości?
- **PB5:** Jak budowanie platform społecznych przekłada się / może się przekładać na zwiększanie przedsiębiorczości kobiet wiejskich?

4. Wyniki badań własnych

Pozyskane dane z ankiety wskazują, że KGW realizują różnorodne działania, obejmujące aktywność kulturową, edukacyjną, integracyjną i przedsiębiorczą. Najczęściej wskazywano organizację wydarzeń lokalnych, działalność kulinarną

oraz promocję produktów lokalnych (tabela 1). Z badań wynika, iż wszystkie te działania najczęściej kierowane są do całej społeczności lokalnej, a nie do wybranych jej grup.

Tabela 1. Charakterystyka działalności i relacji z otoczeniem w badanych KGW

Table 1. Characteristics of the activities and relations with the environment in the analysed KGWs

Obszar analizy	Pytanie ankietowe	Kategoria odpowiedzi	Liczba wskazań	% wskazań
Zakres działań	Czym zajmuje się KGW?	Gotowanie, prowadzenie stoisk kulinarnych	272	69,9
		Organizacja imprez lokalnych	182	46,8
		Promocja produktów lokalnych	133	34,2
		Konkursy i pokazy	131	33,7
		Warsztaty i szkolenia	100	25,7
Grupy odbiorców	Do kogo kierowane są działania?	Mieszkańcy wsi	333	85,6
		Dzieci i młodzież	222	57,1
Współpraca	Z jakimi instytucjami współpracuje KGW?	Urząd gminy	290	74,6
		OSP (ochotnicza straż pożarna)	183	47,0
		Instytucje kultury	127	32,6
Misja	Jaka jest misja KGW?	Pomagać / Działać / Łączyć	1245*	–

* Suma wskazań.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (N = 389), pytania wielokrotnego wyboru.
Source: own study based on survey research (N = 389), multiple choice questions.

Istotnym elementem identyfikującym badane KGW jako platformy społeczne jest także rozbudowana sieć współpracy instytucjonalnej obejmująca samorząd lokalny, instytucje kultury, szkoły, parafie oraz inne KGW (tabela 1). Dodatkowo wyniki badania metodą wywiadu potwierdzają, że KGW są postrzegane jako centralne punkty lokalnego życia społecznego pełniące funkcje, które w wielu miejscowościach nie są realizowane przez formalne instytucje: „KGW jest takim naszym centrum kultury. Gminne centrum jest daleko, więc siedziba KGW to jest dla nas miejsce spotkań i działań” (Wywiad 6/2024). Ponadto działania KGW mają charakter trwały i powtarzalny, co świadczy o ich instytucjonalizacji: „Wiele inicjatyw jest od lat realizowanych, wiele wychodzi od kobiet z KGW. To są namacalne, widoczne zmiany” (Wywiad 1/2024). Wyniki badań pozwalają uznać, iż badane KGW spełniają

przyjęte w artykule kryteria platform społecznych, ponieważ tworzą przestrzeń interakcji, integrują aktorów lokalnych oraz instytucjonalizują oddolne działania społeczne. Z kolei wyniki ilościowe wskazują na wielofunkcyjność i trwałość działań KGW obejmujących sfery kultury, edukacji, lecz także przedsiębiorczości.

Motywy przystąpienia do KGW mają przede wszystkim charakter społeczny i relacyjny (chęć działania, potrzeba kontaktów, integracja), natomiast czynniki instrumentalne (dotacje, projekty) pojawiają się rzadziej (tabela 2). Ponad 56% respondentek deklaruje zaangażowanie także w inne działania społeczne poza KGW (np. funkcja radnej, sołtyska, szkolna rada rodziców, rada parafialna itp.). Analiza odpowiedzi respondentek pozwala zakładać, iż działalność w KGW umożliwia kobietom stopniowe wejście w aktywność społeczną, rozwój kompetencji i dalsze zaangażowanie obywatelskie.

Tabela 2. Uczestnictwo w KGW – motywacje, doświadczenia i aktywność społeczna respondentek

Table 2. Participation in KGW – motivations, experiences and social activity of respondents

Obszar analizy	Pytanie ankietowe	Kategoria odpowiedzi	Liczba wskazań	% wskazań
Motywy wejścia	Co skłoniło Panią do wstąpienia do KGW?	Chęć działania	247	63,5
		Kontakty społeczne	229	58,9
		Integracja i przynależność	214	55,0
		Kultywowanie tradycji	198	50,9
Postrzeganie szans	Jestem w KGW, ponieważ...	Czuję się potrzebna	268	68,9
		Mogę realizować pomysły	227	58,4
		Rozwijam się	179	46,0
Rozszerzanie aktywności społecznej	Czy angażuje się Pani w inne działania społeczne we wsi?	Tak	219	56,3
		Nie	114	29,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (N = 389), pytania wielokrotnego wyboru.
Source: own study based on survey research (N = 389), multiple choice questions.

Tworzenie szans i możliwości, które są przedmiotem niniejszej analizy, ma charakter z gruntu społeczny i psychologiczny, a nie finansowy: „Jeszcze parę lat temu nie wyszłabym tak do ludzi, jak dziś” (Wywiad 8/2024) oraz „To jest dla mnie miejsce i sposób zachowania zdrowia psychicznego” (Wywiad 5/2024).

Wywiady pokazują, że KGW stanowią bezpieczną przestrzeń wejścia w aktywność społeczną, także dla kobiet wcześniej niezaangażowanych – gdyż dzięki wsparciu aktywnych inicjatorek KGW również te kobiety mają szansę otworzyć się i wykorzystać swój potencjał.

Wyniki badań ankietowych przedstawione w tabeli 3 wskazują, że relacje z instytucjami publicznymi i społecznymi dają KGW szansę na pozyskiwanie środków finansowych bądź uzyskanie korzyści rzeczowych (np. wyposażenie pomieszczeń). Istotne jest także pozyskanie wiedzy dzięki nowym kontaktom, szkoleniom czy wizytom studyjnym. Skala współpracy z urzędem gminy (74,6%) oraz OSP (47,0%) świadczy o tym, że KGW są silnie osadzone w lokalnych sieciach instytucjonalnych, co sprzyja pozyskiwaniu zasobów finansowych i rzeczowych. Jednocześnie dominujące przeznaczenie środków na wydarzenia lokalne (67,3%) oraz w istotnym stopniu na działalność wytwórczą (39,6%) potwierdza, że relacje te mogą przekładać się nie tylko na integrację społeczną, lecz także na wzmacnianie potencjału organizacyjnego i quasiprzedsiębiorczego KGW (tabela 3).

Tabela 3. Alokacja zasobów i potencjał wytwórczy badanych KGW

Table 3. Resource allocation and production potential of the analysed KGWs

Obszar analizy	Pytanie ankietowe	Kategoria odpowiedzi	Liczba wskazań	% wskazań
Relacje	Z kim KGW najczęściej współpracuje?	Urząd gminy	290	74,6
		OSP	183	47,0
Pozyskiwane zasoby	Jakie zasoby najczęściej pozyskujecie?	Środki finansowe	241	62,0
		Sprzęt i wyposażenie	198	50,9
		Wiedza i kompetencje	176	45,2
Wykorzystanie	Na co przeznaczane są uzyskiwane środki finansowe?	Wydarzenia lokalne	262	67,3
		Działalność wytwórcza	154	39,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (N = 389), pytania wielokrotnego wyboru.
Source: own study based on survey research (N = 389), multiple choice questions.

Uzyskane wyniki pozwalają zidentyfikować nie tylko zakres współpracy, lecz także mechanizm zależności pomiędzy relacjami instytucjonalnymi a efektami działalności KGW. W szczególności można zaobserwować, że współpraca z podmiotami takimi jak urząd gminy czy organizacje lokalne sprzyja dostępowi do zasobów finansowych i rzeczowych, co z kolei umożliwia realizację działań na rzecz społeczności lokalnej. Relacje te sprzyjają efektywnej alokacji posiadanych przez

KGW zasobów materialnych i niematerialnych, które – choć niewielkie – w ich ocenie własnej wzmacniają potencjał wytwórczy i organizacyjny.

Respondentki wskazują na trwałe efekty działalności KGW, takie jak integracja społeczna, wzrost aktywności mieszkańców, promocja regionu oraz kształtowanie wartości współpracy, solidarności i przedsiębiorczości (tabela 4). Według nich efekty te są widoczne i w wielu miejscach zakorzenione w społeczności lokalnej. Wysokie odsetki wskazań dotyczących integracji społecznej (74,8%) oraz przekonanie o trwałości wprowadzanych zmian (77,4%) odzwierciedlają wysoką samoocenę respondentek i ich pozytywne postrzeganie wpływu działalności KGW na społeczność lokalną. Dokonana autodiagnoza pokazuje, że w ich własnej ocenie działania te mają sens i dają widoczne efekty (tabela 4).

Tabela 4. Postrzegane efekty społeczne, wartości oraz trwałość działań KGW (w ocenie respondentek)

Table 4. Perceived social effects, values and sustainability of KGW activities (as assessed by respondents)

Obszar analizy	Pytanie ankietowe	Kategoria odpowiedzi	Liczba wskazań	% wskazań
Efekty działalności	Jakie są najważniejsze efekty działalności KGW?	Integracja społeczna	291	74,8
		Wzrost aktywności mieszkańców	244	62,7
Wartości	Jakie wartości promuje KGW?	Współpraca	263	67,6
		Solidarność	226	58,1
		Przedsiębiorczość	173	44,5
Logika ekonomiczna	Jaki według Pani jest główny cel ekonomii społecznej?	Dobro wspólne	289	74,3
Trwałość	Czy według Pani zmiany lub działania, które wprowadza KGW, są trwałe?	Tak	301	77,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (N = 389), pytania wielokrotnego wyboru.
Source: own study based on survey research (N = 389), multiple choice questions.

W wywiadach, które pogłębiały analizę ilościową, uzyskano dodatkowe informacje dotyczące przywództwa kobiet i ich głosu społecznego. Wynika z nich, że działalność w badanych KGW w wielu przypadkach wpływa na zmianę ról społecznych kobiet oraz ich pozycję w lokalnych strukturach władzy, np. „*My jesteśmy szyją, która kieruje głową*” (Wywiad 5/2024). Widoczna jest także rosnąca

rozpoznawalność i głos społeczny KGW: „Ludzie już nas kojarzą, wiedzą, że to KGW, że my to robimy” (Wywiad 10/2024).

W tabeli 5 zaprezentowano dane z badań ankietowych wskazujące, że w samoocenie respondentek działalność w KGW sprzyja przede wszystkim rozwojowi kompetencji przedsiębiorczych oraz wzmacnianiu takich postaw, jak pewność siebie i gotowość do podejmowania nowych inicjatyw. Jednocześnie ponad połowa badanych kobiet deklaruwała prowadzenie działalności wytwórczej lub usługowej, a istotna część dostrzegała także wymierne efekty ekonomiczne, co potwierdza hybrydowy – społeczno-ekonomiczny – charakter aktywności KGW.

Tabela 5. Działalność KGW a rozwój przedsiębiorczości członkiń – ankieta samooceny

Table 5. KGW activities and the development of members' entrepreneurship – self-assessment survey

Obszar analizy	Pytanie ankietowe	Kategoria odpowiedzi	Liczba wskazań	% wskazań
Rozwój kompetencji przedsiębiorczych	Jakie korzyści daje Pani działalność w KGW?	Nabywanie nowych umiejętności	238	61,2
		Wiedza o organizowaniu i pracy zespołowej	221	56,8
		Lepsze zarządzanie czasem i zadaniami	187	48,1
Aktywność wytwórcza i usługowa	Czy KGW prowadzi działalność wytwórczą/usługową?	Tak	204	52,4
		Nie	129	33,2
Postawy przedsiębiorcze kobiet	Co daje działalność w KGW w kontekście aktywności i przedsiębiorczości?	Większą pewność siebie	231	59,4
		Gotowość do podejmowania nowych inicjatyw	198	50,9
		Chęć realizacji własnych pomysłów	176	45,2
Efekty ekonomiczne	Jakie są efekty działalności KGW?	Dochody z działalności własnej	169	43,4
		Reinwestowanie środków w rozwój działań	154	39,6
		Zwiększenie samodzielności finansowej KGW	141	36,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (N = 389), pytania wielokrotnego wyboru.
Source: own study based on survey research (N = 389), multiple choice questions.

Wyniki badań przedstawione w tabeli 5 wskazują, że działalność analizowanych KGW może sprzyjać rozwojowi ważnych kompetencji przedsiębiorczych kobiet – takich jak: organizacja pracy, planowanie działań, współpraca zespołowa oraz zarządzanie czasem – co same wskazywały w swoich wypowiedziach. Istotnym rezultatem aktywności w KGW jest także wzrost postaw przedsiębiorczych, rozumianych nie tylko w kategoriach ekonomicznych, lecz także jako gotowość do inicjowania działań, podejmowania ryzyka oraz realizowania własnych pomysłów. Uzyskane odpowiedzi dowodzą, że działalność w KGW może sprzyjać stopniowemu przechodzeniu od aktywności typowo społecznej do przedsiębiorczej. Z kolei wywiady ujawniły, że taka aktywność kobiet rozwija się oddolnie i stopniowo, głównie poprzez praktykę, a nie tylko przez formalne struktury: *„Na początku to było tylko gotowanie na festyn, a teraz już wiemy, jak to wszystko zorganizować i rozliczyć”* (Wywiad 1/2024). Respondentki wielokrotnie podkreślały, że działalność w KGW zmienia ich podejście do własnych możliwości: *„Teraz już wiem, że potrafię. Kiedyś bym się bała, a dziś się zgłaszam do organizacji różnych działań”* (Wywiad 4/2024). Logika takiego podejścia do przedsiębiorczości jest w dużym stopniu hybrydowa, gdyż łączy elementy społeczne z ekonomicznymi. Wywiady potwierdzają, że przedsiębiorczość rozwijana w KGW nie jest nastawiona na maksymalizację zysku, lecz na trwałość działań i dobro wspólne, np. *„To nie jest biznes, że my tylko liczymy na zysk. Jak coś zostanie, to kupujemy nowe rzeczy na kolejne działania”* (Wywiad 6/2024). Działalność w KGW wpływa też na aktywność zawodową i społeczną kobiet poza tą organizacją, zapewniając transfer kompetencji do innych sfer życia: *„To, czego się tu nauczyłam, przydaje mi się w pracy i w domu”* (Wywiad 9/2024).

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych oraz wywiadów wśród aktywnych KGW pozwoliły uzyskać odpowiedzi na postawione w pracy pytania badawcze:

- Badane KGW są identyfikowane jako platformy społeczne poprzez tworzenie przestrzeni współpracy i interakcji, integrację lokalnych aktorów oraz realizację różnorodnych działań kulturowych, edukacyjnych i wytwórczo-usługowych, wykraczających poza funkcję animacyjną (PB1);
- Badane KGW stwarzają kobietom możliwość rozwoju kompetencji organizacyjnych i społecznych, wzmacniają ich pewność siebie oraz umożliwiają stopniowe budowanie sprawczości i zaangażowania obywatelskiego w bezpiecznym środowisku (PB2);
- Relacje tworzone przez badane KGW wzmacniają alokację zasobów poprzez współpracę z instytucjami lokalnymi, pozyskiwanie środków finansowych i rzeczowych oraz ich reinwestowanie w działania wspólnotowe i wytwórcze (PB3);

- Struktury budowane z udziałem KGW przyczyniają się do kształtowania własnej logiki ekonomii społecznej, opartej na dobru wspólnym, współpracy i trwałości działań, a także do wzmacniania społecznej rozpoznawalności i głosu kobiet w środowisku lokalnym (PB4);
- Budowanie platform społecznych w ramach KGW przekłada się na rozwój postaw przedsiębiorczych kobiet poprzez nabywanie różnych kompetencji, wzrost gotowości do inicjowania działań oraz przechodzenie od nieformalnych form aktywności wspólnotowej do trwalszych inicjatyw społeczno-ekonomicznych (PB5).

W celu uporządkowania uzyskanych odpowiedzi i wskazania ich znaczenia w strukturze przyjętego modelu (ujęcia) teoretycznego w tabeli 6 zestawiono powiązania między pytaniami badawczymi a wyodrębnionymi kategoriami analitycznymi. Zestawienie to obrazuje, które pytania pełnią funkcję wskaźników poszczególnych wymiarów analizy oraz jakie kryteria analityczne zostały im przypisane.

Tabela 6. Powiązanie kategorii analitycznych z pytaniami badawczymi

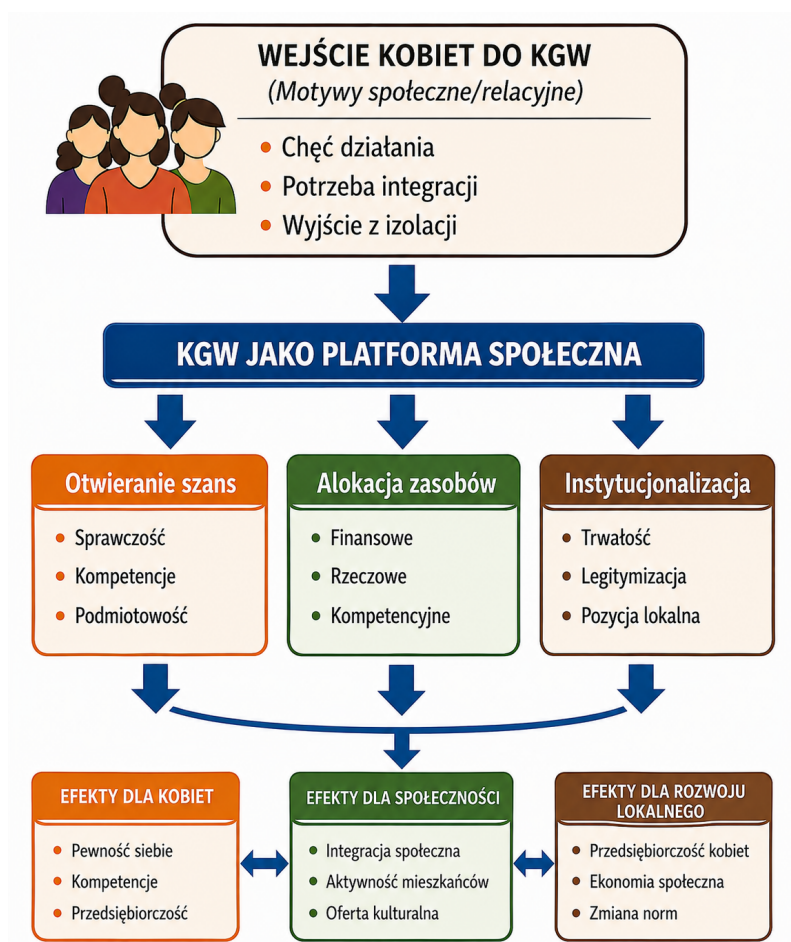
Table 6. Linking analytical categories to research questions

Kategoria analityczna	Pytanie badawcze pełniące funkcję wskaźnika	Kryteria analityczne
Przestrzeń budowania możliwości	PB1: W jaki sposób KGW identyfikowane są jako platformy społeczne i poprzez jakie konkretne działania?	Identyfikacja działań, wielofunkcyjność, trwałość, zakres aktywności
	PB2: Jakie możliwości rozwoju stwarzają KGW uczestniczącym w nich kobietom?	Rozwój kompetencji, sprawczość, motywacje relacyjne
Rola pośrednika i alokacja zasobów	PB3: Jak tworzone przez KGW relacje wzmacniają efektywne alokacje zasobów i sprzyjają ugruntowywaniu potencjału wytwórczego?	Współpraca instytucjonalna, pozyskiwanie i wykorzystanie zasobów
Struktury społeczne i logika ekonomiczna	PB4: Jak tworzone z udziałem KGW struktury przyczyniają się do budowania logiki ekonomicznej, siły przebicia społecznego i wpływu na wartości?	Instytucjonalizacja, wartości, trwałość, wpływ normatywny
Efekt przedsiębiorczy platformy (kategoria syntetyczna)	PB5: Jak budowanie platform społecznych przekłada się na zwiększanie przedsiębiorczości kobiet wiejskich?	Rozwój postaw przedsiębiorczych, działalność wytwórcza, efekty ekonomiczne

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Następnie zarysowany poprzez badania oraz powyższe rozważania proces stał się podstawą do opracowania koncepcji działania platformy społecznej aktywizującej zasoby przedsiębiorczości kobiet na obszarach wiejskich. Model ten – opracowany na bazie doświadczeń badanych KGW – porządkuje zidentyfikowane mechanizmy, aby pokazać, w jaki sposób oddolna aktywność może przekształcić się w trwałe formy działania i jakie są tego determinanty. Jego logikę zaproponowano na rysunku 1.

Rysunek 1. Schemat działania platformy społecznej na podstawie badanych KGW

Figure 1. The scheme of the social platform's operation based on the analysed KGWs

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Koncepcja proponowanej platformy zakłada, iż fundamentem jej funkcjonowania jest niski próg wejścia, oparty na motywacjach społecznych, takich jak potrzeba kontaktów, integracji i poczucia przynależności, a nie na bezpośrednich bodźcach ekonomicznych. Dane empiryczne wskazują, że to właśnie te czynniki stanowią główny impuls zaangażowania kobiet we współczesną działalność KGW. Platforma pełni w tym wymiarze funkcję bezpiecznej przestrzeni aktywności, umożliwiającej uczestnictwo niezależnie od poziomu kompetencji czy intensywności zaangażowania.

W miarę rozwoju aktywności następuje stopniowe ujawnianie i wzmacnianie kompetencji uczestniczek poprzez działania zespołowe, rotację ról oraz uznanie umiejętności nieformalnych. Ewolucyjność zachodzących zmian na tak długiej przestrzeni czasu wybrzmiewa wyraźnie m.in. w badaniach Łuszczynskiej (2026). Proces ten sprzyja współczesnemu wzrostowi sprawczości i pewności siebie, a przedsiębiorczość pojawia się jako konsekwencja aktywności społecznej, a nie jako cel narzucony zewnątrz. Jak pokazują przedstawione badania, ale też literatura (Frączak, 2021; Zajda, 2022), kluczową rolę odgrywa tu także zdolność KGW do pośredniczenia w dostępie do zasobów oraz włączania KGW w lokalne sieci współpracy z samorządem i innymi instytucjami. Istotnym elementem modelu jest stopniowa instytucjonalizacja działań, prowadząca do trwałości i społecznej rozpoznawalności KGW w środowisku lokalnym. Wybrzmiewa to częściowo w ukazanym przez Szatur-Jaworską (2025) przykładzie uczestnictwa KGW w aktywizująco-kulturalnym nurcie tworzenia ofert usług społecznych. Cykliczność inicjatyw, formalizacja ról oraz obecność w lokalnych sieciach decyzyjnych wzmacniają legitymizację podejmowanych działań. W efekcie platforma umożliwia rozwój działalności wytwórczej i usługowej funkcjonującej w logice ekonomii społecznej opartej na przedsiębiorczości zbiorowej i reinwestowaniu wypracowanych środków na dalszą aktywność, jak ukazują m.in. Chmielewska (2021), Marody i Giza-Poleszczuk (2000), Bieja i Wójcikowska (2015), czy w szerszej perspektywie wzmacniania roli kobiet, Berglund, Gaddefors i Lindgren (2016) oraz Kabeer (1999).

5. Dyskusja

Zarysowany w części wprowadzającej obraz KGW jako organizacji o długiej historii, przy zmieniających się prawno-instytucjonalnych umocowaniach, niezmienne ukazuje te organizacje jako przestrzeń społeczno-politycznych i gospodarczych transformacji (Łuszczynska, 2026). Chmielewska (2021) na podstawie swoich analiz uważa, że KGW są trwałym i skutecznym elementem infrastruktury społecznej wsi, który ewoluował w kierunku nośnika kapitału społecznego, tradycji i aktywizacji kobiet. W szczególności wielofunkcyjność działań (kulturowych, integracyjnych,

edukacyjnych i wytwórczo-usługowych) oraz kierowanie aktywności do społeczności lokalnych (Chmielewska, 2021; Olejniczak, 2021) dowodzą temu, iż KGW nie tylko pełnią funkcję lokalnej infrastruktury społecznej, organizacji o profilu folklorystycznym, ale stanowią też nośnik ekonomicznych przemian rozwojowych na wsi. Ekonomiczny wymiar funkcjonowania KGW ma szczególnie wydzźwięk w odniesieniu do czerpania z tradycji. Biejat i Wójcikowska (2015, s. 106–108) podejmowały próbę ukazania KGW jako „uwięzionych” w odniesieniach do tradycji i tym samym „w dłuższej perspektywie ograniczonych [...] do lokalnego folkloru” (s. 108). Wskazanie tych autorek na przypadki wykorzystywania tradycji do tworzenia „przestrzeni inspiracji dla kobiet KGW” (s. 107), nie tylko poprzez wierne kultywowanie wartości historycznych, lecz także upowszechnianie „tradycji wynalezionej” (s. 106) (tj. będącej bardziej wyobrażeniem tradycji), ukazuje KGW jako organizacje o zróżnicowanych możliwościach podejścia do budowania narzędzi oddziaływania. Kojarzenie działania KGW z zakorzenieniem w tradycji ukazuje fundamenty wysokiego poziomu legitymizacji działań KGW i współtworzenia sieci lokalnego działania wspólnotowego, jak również w ramach funkcji ekonomicznych wskazuje na sprawne operowanie instrumentami oddziaływania rynkowego, co nie pozostaje bez wpływu na budowanie potencjału KGW w lokalnych strukturach decyzyjnych. Tożsamość KGW, silnie oparta na kultywowaniu tradycji, wydaje się interpretowana przez Biejat i Wójcikowską (2015) jako pewne zagrożenie (przywołane w powyższych cytatach określenia tych autorek, takie jak „uwięzienie” czy „ograniczenie”, mogą skłaniać do takiego odbioru). W kontekście funkcji ekonomicznych można postrzegać to jednak bardziej jako przejaw adaptacyjności KGW do wymogów konkurencji na rynkach, na które wchodzi.

Zatem z perspektywy sygnalizowanych w artykule przesłanek demograficznych i społecznych (m.in. obciążenia demograficznego, zróżnicowania kapitału ludzkiego kobiet na wsi i barier przedsiębiorczości kobiet) badane KGW należałoby uznać za organizacje, które mogą wypełnić pewne luki w lokalnym ekosystemie usług i aktywności, co jest spójne z przytaczanymi już argumentami np. Frączaka (2021). Taka rola KGW może wzmocnić potencjał odpornościowy społeczności wiejskich w Polsce, jednak należy mieć wzgląd na to, że przezwyciężenie takich barier, jak braki wynikające z ułomności koordynacji tego ruchu kobiet (silne rozproszenie prowadzące do nieefektywności), ograniczenia finansowe, niska świadomość i niedostateczny dostęp do informacji o możliwościach współpracy (Łuszczynska, 2026) mogą ten potencjał ograniczać.

Tak zarysowana wielowymiarowość funkcjonowania KGW skłania do poszukiwania bardziej syntetycznych ujęć teoretycznych jednocześnie pozwalających uchwycić ich charakter relacyjny, instytucjonalny i ekonomiczny. Jednym z takich podejść jest perspektywa platform społecznych. Analiza literatury wskazuje, że

problematyka KGW ujmowanych w kategoriach „platform społecznych” pozostaje stosunkowo słabo rozwinięta. Choć istnieje bogaty dorobek dotyczący funkcji KGW, ich znaczenia instytucjonalnego oraz roli w budowaniu kapitału społecznego i aktywizacji lokalnej (Biejał, Wójcikowska, 2015; Chmielewska, 2021; Olejniczak, 2021; Szczepańska, Szczepański, 2019; Zajda, 2022), to rzadko są one analizowane wprost jako struktury platformowe organizujące interakcje społeczne i ekonomiczne. Jednocześnie sama kategoria „platformy” jest dobrze ugruntowana w badaniach nad rozwojem obszarów wiejskich, ale najczęściej odnosi się do innych typów struktur, takich jak platformy innowacji (*innovation platforms*) czy tzw. żywe laboratoria (*living labs*). W literaturze są one opisywane jako przestrzenie współpracy, uczenia się i współtworzenia rozwiązań przez zróżnicowanych interesariuszy – w szczególności w kontekście rolnictwa i rozwoju lokalnego (Kilelu, Klerkx, Leeuwis, 2013; Sarkki i in., 2021; Schut i in., 2018; Tirziu, Vrabie, 2018). W tym kontekście interpretowanie KGW jako platform społecznych stanowi pewną próbę przeniesienia i adaptacji istniejących ram analitycznych do słabiej rozpoznanego empirycznie obszaru, jakim są oddolne organizacje kobiece funkcjonujące na obszarach wiejskich. Przedstawione wyniki badań poszerzają wiedzę na temat funkcjonowania KGW w Polsce, podkreślając jednocześnie, że przejście KGW od tradycyjnej aktywności oświatowo-kulturalnej do inicjatyw o charakterze społeczno-ekonomicznym przebiega nie jako nagła zmiana, lecz jako stopniowa instytucjonalizacja praktyk, które powtarzają się i utrwalają w lokalnym środowisku. Ten mechanizm koresponduje z opracowaną w artykule koncepcją KGW jako „platformy społecznej”: badane KGW tworzą pewną przestrzeń interakcji, w której relacje są równocześnie „celem” (integracja, wspólnota, dobrostan, przyjaźń, więzi rodzinne) i „narzędziem” (uzyskiwanie zasobów, koordynacja działań, wytwarzanie, zdobywanie wiedzy). Można te organizacje traktować jako arenę działania, w której reguły współpracy – formalne i nieformalne – porządkują przepływy zasobów i umożliwiają wspólne przedsięwzięcia mimo istniejących ograniczeń. Wyraźnie widać to w relacjach KGW z lokalnymi instytucjami i z otoczeniem, a także w praktykach pozyskiwania i reinwestowania zasobów. W świetle uzyskanych wyników można więc odnieść się bezpośrednio do tezy postawionej we wprowadzeniu, zgodnie z którą KGW funkcjonują jako platformy społeczne aktywizujące zasoby przedsiębiorczości kobiet. Przeprowadzone badania dostarczają empirycznych przesłanek potwierdzających tę tezę, choć w sposób zróżnicowany. Z jednej strony wyniki badań ankietowych wskazują na rozwój kompetencji organizacyjnych (61,2%), wzrost pewności siebie (59,4%) oraz gotowości do podejmowania inicjatyw (50,9%), co można interpretować jako przejawy rozwoju przedsiębiorczości w ujęciu behawioralnym. Z drugiej zaś strony ponad połowa badanych deklaruje prowadzenie działalności wytwórczej lub usługowej (52,4%), a część wskazuje na

osiąganie efektów ekonomicznych (43,4%), co potwierdza ekonomiczną aktywność członkiń KGW i posiadane przez kobiety doświadczenie. Jednocześnie wyniki ujawniają, że przedsiębiorczość rozwijana w ramach KGW ma charakter procesowy i osadzony w relacjach społecznych – nie jest ona celem samym w sobie, lecz efektem uczestnictwa w działaniach wspólnotowych. Oznacza to, że teza artykułu znajduje potwierdzenie, jednak wymaga doprecyzowania: KGW aktywizują przedsiębiorczość przede wszystkim poprzez mechanizmy społeczne, a dopiero wtórnie przez działania o charakterze ekonomicznym. Wyniki badań precyzują także to, w jakim sensie KGW „wspierają rozwój przedsiębiorczości” – nie tylko przez generowanie przychodów czy realizowanie działań wytwórczo-usługowych, lecz także przede wszystkim przez kształtowanie kompetencji, postaw i mechanizmów współdziałania, które stanowią zasób przedsiębiorczości społecznej. Zgodnie z koncepcjami Parreira i Pires (2025) oraz Nicholls (2008), trwała przedsiębiorczość wiejska jest procesem uczenia się, zależnym od lokalnych uwarunkowań, zdolności do przekuwania doświadczeń w praktykę, współpracy, zaufania i wzmocnienia lokalnych aktorów, a nie wyłącznie uzależnionym od wsparcia ekonomicznego. Zatem taka hybrydowa logika ekonomiczna – reinwestowanie, orientacja na dobro wspólne, trwałość i powtarzalność działań – dowodzi, że badane KGW sytuują się bliżej ekonomii społecznej niż klasycznego ujęcia działalności przedsiębiorczej. KGW współtworzą lokalną „architekturę wpływu” w sposób „miękki”, relacyjny i oparty na uznaniu społecznym. W przedstawionych w niniejszym artykule badaniach przejawia się to także w rosnącej rozpoznawalności KGW, a także w sygnałach wzmacniania głosu kobiet w przestrzeni lokalnej. Jest to zgodne z obserwacjami Chimiak (2006) oraz Gizy-Poleszczuk i in. (2021) dotyczącymi roli kobiet-animatorów i lokalnych liderów.

6. Podsumowanie

Przeprowadzone badania empiryczne potwierdzają, że KGW funkcjonują jako platformy społeczne aktywizujące zasoby przedsiębiorczości kobiet wiejskich. Uzyskane wyniki wskazują, iż budowanie platform społecznych w ramach KGW przekłada się na zwiększanie przedsiębiorczości kobiet wiejskich, rozumianej jako:

- rozwój kompetencji organizacyjnych i menedżerskich;
- wzrost pewności siebie i sprawczości;
- większa gotowość do podejmowania inicjatyw społeczno-ekonomicznych;
- tworzenie działalności wytwórczej i usługowej w logice ekonomii społecznej.

Można uznać, iż KGW funkcjonują jako „inkubatory” przedsiębiorczości społecznej kobiet, w których aktywność społeczna staje się punktem wyjścia do rozwoju trwałych postaw i działań przedsiębiorczych. Uzyskane od respondentek

odpowiedzi dowodzą tego, że działalność w KGW sprzyja nabywaniu przez nie kompetencji organizacyjnych, wzrostowi pewności siebie oraz zwiększeniu gotowości do podejmowania własnych inicjatyw.

Przeprowadzone badania pozwalają sformułować następujące, uogólnione wnioski:

1. Badane KGW działają jako wielofunkcyjne „platformy społeczne”, łącząc aktywność kulturową, edukacyjną, integracyjną i wytwórczo-usługową, przy czym ich aktywności mają charakter inkluzywny i są kierowane do szerokiego grona mieszkańców wsi. Odgrywają one istotną rolę pośrednika w lokalnych sieciach współpracy, umożliwiając pozyskiwanie oraz efektywną alokację zasobów finansowych, rzeczowych i kompetencyjnych, a tym samym wzmacniając swój potencjał organizacyjny i trwałość działań.
2. Przedsiębiorczość rozwijana w ramach KGW ma charakter hybrydowy i zakorzeniony w logice ekonomii społecznej – działalność wytwórcza i usługowa współistnieje z celami wspólnotowymi, a wypracowane zasoby są reinwestowane w dalszy rozwój inicjatyw lokalnych. Ich funkcjonowanie w badanych przypadkach przyczynia się do wzrostu aktywności społecznej, integracji mieszkańców oraz wzmocnienia głosu kobiet w lokalnych strukturach, co pozwala traktować te organizacje jako ważny element infrastruktury społecznej wsi.
3. Doświadczenia badanych KGW mogą stanowić punkt odniesienia dla innych KGW w Polsce, ponieważ wypracowane przez nie mechanizmy działania – oparte na niskim progu wejścia, relacyjności, stopniowej instytucjonalizacji oraz hybrydowej logice ekonomii społecznej – mają charakter możliwy do adaptacji i replikacji w odmiennych kontekstach lokalnych.

Bibliografia

- Ahmad, Z., Esposito, P. (2025). Collaborative governance for social change and environmental sustainability: A case study of Campania Region. *Administrative Sciences*, 15(6), 217. <https://doi.org/10.3390/admsci15060217>
- Ansell, C., Torfing, J. (2021). *Public Governance as Co-Creation: A Strategy for Revitalizing the Public Sector and Rejuvenating Democracy*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108765381>
- Bartelheimer, C., zur Heiden, P., Lüttenberg, H., Beverungen, D. (2022). Systematizing the lexicon of platforms in information systems: A data-driven study. *Electron Markets*, 32, 375–396. <https://doi.org/10.1007/s12525-022-00530-6>
- Berglund, K., Gaddefors, J., Lindgren, M. (2016). Provoking identities: Entrepreneurship and emerging identity positions in rural development. *Entrepreneurship and Regional Development*, 28(1–2), 76–96. <https://doi.org/10.1080/08985626.2015.1109002>

- Biejat, M., Wójcikowska, K. (2015). O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich. *Więś i Rolnictwo*, 1.2 (166.2), 97–109. <https://doi.org/10.53098/wir.2015.1.2.166.2/07>
- Bielecka, M.J. (2011). Partnerstwo terytorialne dla rozwoju regionalnego i lokalnego. *Barometr Regionalny. Analizy i prognozy*, (4(26)), 45–52.
- Bohdziewicz-Lulewicz, M., Sutula, J. (2012). Ekonomia społeczna jako instrument rozwoju regionu oraz społeczności lokalnych. *Ekonomia Społeczna*, 2, 51–63.
- Bourdieu, P. (2008). *Zmysł praktyczny* (M. Falski, tłum.). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bryson, J.M., Crosby, B.C., Bloomberg, L. (2015). *Creating Public Value in Practice: Advancing the Common Good in a Multi-Sector, Shared Power, No-One-Wholly-In-Charge World*. Routledge.
- Bryson, J.M., Crosby, B.C., Stone, M.M. (2015). Designing and implementing cross-sector collaborations: Needed and challenging. *Public Administration Review*, 75(5), 647–663. <https://doi.org/10.1111/puar.12432>
- Bushouse, B. (2011). Governance structures: Using IAD to understand variation in service delivery for club goods with information asymmetry. *Policy Studies Journal*, 39(1), 105–119. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.2010.00398.x>
- Chimiak, G. (2006). *How Individuals Make Solidarity Work*. Seria: Biblioteka Pożytku Publicznego. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Chmielewska, B. (2021). Kierunki aktywności kół gospodyń wiejskich na przykładzie województwa mazowieckiego. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego*, 1(103), 23–57.
- Cyboran, B. (2018). *Animacja w systemie zależności instytucjonalnych. Uwarunkowania rozwoju animacji społeczno-kulturalnej na tle polskiej polityki kulturalnej po 1989 roku*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/2d8fbd1-3c8f-4dfe-afd4-93fba9501f0f/content>
- Duchek, S. (2020). Organizational resilience: A capability-based conceptualization. *Business Research*, 13, 215–246. <https://doi.org/10.1007/s40685-019-0085-7>
- Frączak, P. (2021). Historia kół gospodyń wiejskich – między emancypacją a kolonizacją wsi. *Kwartalnik Trzeci Sektor*, 55(03), 42–56. <https://doi.org/10.26368/17332265-55-3-2021-2>
- Gah, Y., Nugroho, A.Y., Arif, M. (2020). Factors influencing women entrepreneurship in rural area, an exploratory study in Nusa Tenggara Timur Province of Indonesia. W: *Proceedings of the 2nd International Conference on Inclusive Business in the Changing World – ICIB* (s. 754–770). <https://doi.org/10.5220/0008547307540770>
- Gittel, M., Ortega-Bustamante, I., Steffy, T. (2000). Social capital and social change: Women's community activism. *Urban Affairs Review*, 36(2). <https://doi.org/10.1177/10780870022184804>
- Giza-Poleszczuk, A., Baczko-Dombi, A., Komendant-Brodowska, A., Schimanek, T. (2021). *Metoda animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego. Teoria i praktyka*. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce.
- Giza-Poleszczuk, A., Komendant-Brodowska, A. (2013). *Jak lokalnie budować dobro wspólne? Poradnik dla działających lokalnie*. Lokalne Partnerstwa PAWF.

- Graniszewski, L. (2017). Governance w Polsce – udział organizacji pozarządowych we współrzędzeniu publicznym. *Rocznik Administracji Publicznej*, 3, 166–181. <https://doi.org/10.4467/24497800rap.17.011.7062>
- Grzebisz-Nowicka, Z. (1995). Działalność organizacji Kół Gospodyń Wiejskich na rzecz kobiet i ich rodzin. W: J. Sawicka (red.). *Kobieta wiejska w Polsce. Rodzina, praca, gospodarstwo* (s. 145–190). Wydawnictwo Jadran.
- GUS (Główny Urząd Statystyczny). (2024a). *Podmioty ekonomii społecznej w 2023 roku*.
- GUS (Główny Urząd Statystyczny). (2024b). *Sektor non-profit w 2022 r.*
- Hesmondhalgh, D., Campos Valverde, R., Kaye, D., Li, Z. (2023). Digital platforms and infrastructure in the realm of culture. *Media and Communication*, 11(2), 296–306. <https://doi.org/10.17645/mac.v11i2.6422>
- Imanuella, S.F., Idris, A., Kamaruddin, N. (2025). Social entrepreneurship and rural development in post-independence Indonesia. *Social Enterprise Journal*, 21(1), 46–66. <https://doi.org/10.1108/SEJ-12-2023-0155>
- Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 438. <https://doi.org/10.1111/1467-7660.00125>
- Kalisiak-Mędelska, M. (2013). Partnerstwo lokalne – istota i znaczenie na przykładzie lokalnych grup działania. *Biblioteka Regionalisty*, 13, 73–96. <https://doi.org/10.15611/br.2013.1.06>
- Kijańska, K. (2025). Konstytucyjna zasada społeczeństwa obywatelskiego a rozwój lokalny z udziałem Lokalnych Grup Działania. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 3(85), 145–156. <https://doi.org/10.15804/ppk.2025.03.11>
- Kilelu, C.W., Klerkx, L., Leeuwis, C. (2013). Unravelling the role of innovation platforms in supporting co-evolution of innovation: Contributions and tensions in a small-holder dairy development programme. *Agricultural Systems*, 118, 65–77. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2013.03.003>
- Konior, A., Kopeć, K., Góral, A., Ogunyemi, K. (red.). (2025). *Humanistic Management in the Public Sector: Global Contexts and Perspectives*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-73522-6>
- Lu, P., Zhou, L., Fan, X. (2023). Platform governance and sociological participation. *The Journal of Chinese Sociology*, 10(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s40711-023-00181-w>
- Łojko, M. (2018). Partnerstwo lokalne w ekonomii społecznej jako nowy paradygmat budowania spójności społecznej. *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego „Studia i Prace”*, 34(2), 39–57. <https://doi.org/10.33119/KKESiP.2018.2.2>
- Łuszczynska, M. (2026). Social capital of the Rural Women's Circles (KGW) and their connections with social work in Poland. W: N. Allasad Alhuzail, K. Majumdar (red.). *Indigenous Women's Resilience, Leadership and Social Change: Intersection of Knowledge, Tradition, and Justice* (s. 191–213). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-032-07182-8_11
- Marody, M., Giza-Poleszczuk, A. (2000). Changing images of identity in Poland: From the self-sacrificing to the self-investing woman? W: G. Kligman, S. Gal (red.). *Reproducing Gender: Politics, Publics, and Everyday Life after Socialism* (s. 151–175). Princeton University Press.

- Matysiak, I. (2009). Koła gospodyń wiejskich i ich funkcje w kontekście specyfiki trzeciego sektora w wybranych społecznościach wiejskich. W: B. Budrowska (red.). *Kobiety, feminizm, demokracja* (s. 220–243). Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.
- Meek, J.W. (red.). (2021). *Handbook of Collaborative Public Management*. Edward Elgar Publishing.
- Mitchell-Wong, J., Goh, S.K., Chhetri, M.B., Kowalczyk, R., Vo, B.Q. (2008). Framework for open, distributed and self-managed social platforms. W: L.M. Camarinha-Matos, W. Picard (red.). *IFIP – The International Federation for Information Processing: Pervasive Collaborative Networks, volume 283* (s. 361–368). Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-84837-2_37
- Nicholls, A. (red.). (2006). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199283873.001.0001>
- Nicholls, A. (2008). Capturing the performance of the Socially Entrepreneurial Organization (SEO): An organizational legitimacy approach. W: J. Robinson, J. Mair, K. Hockerts (red.). *International Perspectives on Social Entrepreneurship Research* (s. 27–74). Palgrave Macmillan.
- Olejniczak, W. (2021). Kierunki aktywności kół gospodyń wiejskich. *Turystyka i Rozwój Regionalny*, (16), 67–75. <https://doi.org/10.22630/TIRR.2021.16.20>
- Olmedo, L., van Twuijver, M., O'Shaughnessy, M. (2023). Rurality as context for innovative responses to social challenges: The role of rural social enterprises. *Journal of Rural Studies*, 99, 272–283. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.04.020>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons*. Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (2005). *Understanding Institutional Diversity*. Princeton University Press.
- Parreira, M.J., Pires, I. (2025). Empowering rural communities on rural pact implementation: A human-ecological perspective on social innovation and rural young entrepreneurship. *Proceedings*, 113(1), 2. <https://doi.org/10.3390/proceedings2025113002>
- Ptak, A. (2017). Kapitał społeczny sołtysów. *Wiś i Rolnictwo*, 2(175), 29–48. <https://doi.org/10.7366/wir022017/02>
- Richter, R. (2019). Rural social enterprises as embedded intermediaries: The innovative power of connecting rural communities with supra-regional networks. *Journal of Rural Studies*, 70, 179–187. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.12.005>
- Rudolf, W. (2008). Partnerstwo lokalne/regionalne jako forma praktycznej realizacji koncepcji governance w zarządzaniu jednostką terytorialną. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 3(1203), 440–448.
- Rudolf, W. (2010). Koncepcja governance i jej zastosowanie – od instytucji międzynarodowych do niższych szczebli władzy. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 245, 73–82.
- Sadowska, B., Węsierska-Chyc, L. (2014). Partnerstwo jako nowa instytucja demokracji lokalnej. *Ekonomia Społeczna*, 1(9), 9–19.
- Sadowska, B., Węsierska, L. (2024). *Przewodnik po ekonomii społecznej. Jak wpływać na polityki publiczne, żeby przekształcać pomoc doraźną i socjalną w rozwojową*. Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka.

- Sarkki, S., Dalla Torre, C., Fransala, J., Živojinović, I., Ludvig, A., Górriz-Mifsud, E., Melnykovych, M., Sfeir, P.R., Arbia, L., Bengoumi, M., Chorti, H., Gramm, V., López Marco, L., Ravazzoli, E., Nijnik, M. (2021). Reconstructive social innovation cycles in women-led initiatives in rural areas. *Sustainability*, 13(3), 1231. <https://doi.org/10.3390/su13031231>
- Sawicka, J. (1996). Koła gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet. *Wieś i Rolnictwo*, 2(91), 75–88.
- Sawicka, J., Pruś, E. (2021). Rola gospodarki społecznej w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. *Nauki Ekonomiczne*, 33, 105–122. [https://doi.org/10.19251/ne/2021.33\(7\)](https://doi.org/10.19251/ne/2021.33(7))
- Schut, M., Klerkx, L., Sartas, M., Lamers, D., McCampbell, M., Ogbonna, I., Kaushik, P., Atta-Krah, K., Leeuwis, C. (2018). Innovation platforms: Experiences with their institutional embedding in agricultural research for development. *Experimental Agriculture*, 54(4), 537–561. <https://doi.org/10.1017/S001447971500023X>
- Steiner, A., Teasdale, S. (2019). Unlocking the potential of rural social enterprise. *Journal of Rural Studies*, 70, 144–154. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.12.021>
- Steinerowski, A., Steinerowska-Streb, I. (2012). Can social enterprise contribute to creating sustainable rural communities? Using the lens of structuration theory to analyse the emergence of rural social enterprise. *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit*, 27(2), 167–182. <https://doi.org/10.1177/0269094211429650>
- Szatur-Jaworska, B. (2025). Szanse i utrudnienia deinstytucjonalizacji usług społecznych dla osób starszych mieszkających na wsi – wnioski z badań jakościowych. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 87(3), 359–378. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2025.87.3.21>
- Szczepańska, B., Szczepański, J. (2019). Współczesne role kół gospodyń wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego). *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica*, 68, 67–79. <https://doi.org/10.18778/0208-600X.68.05>
- Tirziu, A.-M., Vrabie, C. (2018). Living labs – instruments of social innovation in rural areas. *Central and Eastern European EDem and EGov Days 2017* (s. 511–523). <https://doi.org/10.24989/ocg.v325.42>
- Ustawa (2018). Ustawa z 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. 2018 poz. 2212; t.j. Dz.U. 2025 poz. 310).
- Wywiady z badania „Podmioty ekonomii społecznej – zjawisko, idea czy nowy paradygmat ekonomii heterodoksyjnej? Studium przypadku kół gospodyń wiejskich z makroregionu Karpat Polskich” [w posiadaniu autorek].
- Zajda, K. (2022). Współpraca podmiotów lokalnej polityki społecznej a systemy innowacji społecznych w gminach wiejskich. *Wieś i Rolnictwo*, 1(194), 41–55. <https://doi.org/10.53098/wir012022/02>

Załącznik 1. Zestaw pytań do wywiadu grupowego

1. Powitanie. Przedstawienie moderatora oraz krótkie wprowadzenie do projektu badawczego.
2. Pytania wprowadzające: jak długo funkcjonuje Koło Gospodyń Wiejskich, ilu liczy członków, jakie działania podejmuje oraz do kogo są one adresowane?
3. Co skłoniło Panią/Pana do przystąpienia do KGW? (np. chęć działania na rzecz społeczności lokalnej, rozwój osobisty, zachęta ze strony znajomych lub rodziny).
4. Jak wygląda podział obowiązków w KGW i kto ma wpływ na jego kształtowanie? [lista]
5. Co, Pani/Pana zdaniem, najbardziej motywuje do pracy i zaangażowania w działalność KGW? (np. efekt finansowy, satysfakcja osobista, współpraca z innymi, rozwój wsi, widoczna integracja mieszkańców).
6. Proszę w przybliżeniu oszacować liczbę osób, do których KGW dociera w ciągu roku poprzez swoje działania: [lista]
7. Czy obserwuje Pani/Pan inicjatywy podejmowane przez KGW, które nie przynoszą oczekiwanych rezultatów? (tak/nie). Proszę wymienić działania, których nie udało się zrealizować.
8. Proszę wskazać główne źródła/przyczyny niepowodzeń, z podziałem na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne (proszę wyjaśnić, co rozumie się przez czynniki zewnętrzne i wewnętrzne).
Zewnętrzne: Wewnętrzne:
9. Czy zysk finansowy jest istotny dla funkcjonowania KGW? (tak/nie). Jeśli „tak” – proszę uzasadnić; jeśli „nie” – proszę uzasadnić.
10. Czy KGW pozyskuje środki finansowe z grantów na realizację różnych projektów? (tak/nie). Jeśli „tak” – proszę uzasadnić; jeśli „nie” – proszę uzasadnić.
11. Czy w przypadku braku zewnętrznego finansowania bieżącej działalności byłaby Pani/Pan nadal zainteresowana/-y uczestnictwem w KGW? (zdecydowanie tak, raczej tak, nie wiem, raczej nie, zdecydowanie nie).
12. Czy istnieją inne formy wsparcia działalności KGW ze strony instytucji, organizacji lub samorządu lokalnego (tzw. wsparcie zewnętrzne)? (tak/nie). Jeśli „tak” – proszę uzasadnić; jeśli „nie” – proszę uzasadnić.
13. Czy udział w KGW wpłynął na Pani/Pana sytuację osobistą (np. zmiana miejsca zamieszkania, zdobycie nowych umiejętności), społeczną (np. nawiązanie nowych znajomości, spędzanie czasu z innymi, udział w wyjazdach) lub zawodową (np. motywacja do zmiany pracy)?
14. Jak ocenia Pani/Pan rolę kobiet w rozwoju obszarów wiejskich we współczesnych realiach? Jaki jest wpływ kobiet na budowanie spójności społecznej? (proszę wyjaśnić, czym jest spójność społeczna).
15. Czy Pani/Pana zdaniem działalność KGW przynosi trwałe zmiany? (tak/nie). Jeśli „tak” – proszę uzasadnić; jeśli „nie” – proszę uzasadnić. Proszę podać przykłady.
16. Jak rozumie Pani/Pan pojęcie „zysku społecznego”? (wyjaśnienie pojęcia i dyskusja).

17. Omówienie definicji podmiotów ekonomii społecznej oraz pytanie o cele ich działalności (np. integracja mieszkańców i zwiększanie ich aktywności, przeciwdziałanie wykluczeniu różnych grup społecznych, kształtowanie postaw przedsiębiorczych, wspieranie walki z ubóstwem, realizacja wspólnych działań na rzecz poprawy jakości życia na wsi, zwiększanie równości i aktywizacja kobiet).
18. Podsumowanie. Podziękowanie za udział w wywiadzie.

Rural Housewives Clubs in Poland as an Example of a Social Platform Activating Women's Entrepreneurial Resources

Abstract

Aim of the work: This article aims to analyse the functioning of selected KGW as social platforms and to identify the mechanisms through which they may foster the activation of rural women's entrepreneurship.

Research method: The study employed a mixed-methods approach, combining quantitative analysis (a CAWI survey, N = 389) and qualitative analysis (10 in-depth group interviews), conducted in 2023–2024 in the Polish Carpathians.

Key results: The research showed that KGWs carry out multifunctional activities of a social, cultural, and economic nature, serving as local spaces for integration and engagement. Participation mechanisms are primarily relational in nature, while cooperation with local institutions facilitates the acquisition and allocation of financial, material, and skill-based resources.

Main conclusions: According to the findings, participation in KGWs can foster the development of organisational competencies, boost self-confidence, and shape entrepreneurial attitudes among women, as well as facilitate a gradual transition from social engagement to quasi-entrepreneurial activities. The contribution of this article lies in conceptualising Rural Women's Clubs as social platforms that organise social and economic interactions, as well as in empirically identifying the mechanisms through which women's grassroots activities can transform into sustainable forms of socio-economic action.

Keywords: rural housewives clubs, social platform, activity, women's entrepreneurship.